

De rol van ouders en taal/leesontwikkeling

Belangrijke uitgangspunten voor ouderbetrokkenheid voor allochtone ouders

Belangrijke uitgangspunten voor ouderbetrokkenheid voor allochtone ouders

De leden van gezinnen met een niet-Nederlandse achtergrond spreken met elkaar soms de moedertaal en soms Nederlands. Maar de taalsituatie is even divers als in gezinnen waar alleen de moedertaal gesproken wordt. Dat maakt het moeilijk om een eenduidig antwoord te geven op de vraag hoe gezinnen moeten omgaan met hun tweetaligheid. Ouders van tweetalige kinderen willen graag dat hun kind even goed Nederlands spreekt als hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Deze ouders willen ook dat hun kind de taal waarin zij zijn grootgebracht net zo goed beheerst als zij zelf. Aan dit doel kunnen deze ouders zelf bijdragen door zich te houden aan afspraken over de momenten waarop Nederlands dan wel de moedertaal wordt gesproken, door het kind de begrippen die het leert op school ook in de moedertaal aan te leren en door vooral geen gebrekkig Nederlands met jonge kinderen te spreken.

Ouders met een allochtone achtergrond spreken over het algemeen thuis hun eigen taal. Afhankelijk van een aantal factoren wordt deze taal in meer of mindere mate afgewisseld met Nederlandse woorden of zinnen of andersom: als er Nederlands wordt gesproken worden er Turkse woorden en zinnen doorheen gegooid. Kortom: men husselt erop los zonder dat men zich hiervan echt bewust is. Een aantal van factoren die het door elkaar spreken beïnvloeden zijn:

- Het beheersingsniveau van het Nederlands van beide ouders. In sommige gevallen spreekt de vader goed Nederlands, maar de moeder nog helemaal niet of andersom.
- De aanwezigheid van een inwonende grootouder die geen Nederlands spreekt.
- De leeftijd van de kinderen. Door schoolgaande kinderen, vooral als het er meer dan een zijn, wordt onderling vaak Nederlands gesproken.
- Het opleidingsniveau van de ouders.
- Het land waar de ouders geboren zijn.

Uit een twintigtal gesprekken met ouders en op basis van vele huisbezoeken zijn de volgende situaties opgetekend: (Hierbij wordt de moedertaal weergegeven als NT1 en het Nederlands als NT2)

- De ouder stelt een vraag in NT1 en het kind antwoordt in NT2.
- De ouder praat met het kind in NT1 en gooit hier een aantal NT2 woorden doorheen.
- Ouder en kind beginnen een gesprek in NT1 en schakelen op een gegeven moment over op NT2
- Kind spreekt met een ouder NT2 en met de andere ouder NT1
- Ouder en kind beginnen een gesprek in NT2 en schakelen over op NT1
- Gebrekkig NT2 sprekende ouder stelt een vraag in NT1 en kind blijft NT2 terugpraten. Ouder spreekt gebrekkig NT2 terug.
- Kind spreekt met ouders NT2 en met aanwezige oma NT1. Alles wat in NT2 gezegd wordt, wordt onmiddellijk vertaald in NT1.

Ouders geven aan dat dit helemaal vanzelf gaat en dat zij er zich in de meeste gevallen niet eens van bewust zijn. Wel heeft een groot aantal ouders de ervaring dat tijdens een vakantie in hun eigen land, hun kinderen door de familieleden niet begrepen worden doordat zij vaak Nederlandse woorden gebruiken. Dat komt doordat de kinderen de twee registers van de NT1 en NT2 taal niet goed hebben leren scheiden. Met 'register' bedoelen we taalgebruik – woordkeus en zinsbouw – die aan een bepaalde situatie is gebonden. Alle talen kennen verschillende registers. Tijdens een sollicitatiegesprek worden andere woorden gekozen dan tijdens een voetbalwedstrijd. Kinderen moeten leren in welke situatie ze welke woorden wel en niet kunnen gebruiken, met andere woorden: welk register wanneer passend is. Dat geldt ook voor het gebruik van NT1 en NT2. Na een week ondergedompeld te zijn in NT1 gaat het meestal weer goed omdat er uitsluitend in de eigen taal wordt gesproken. Er wordt dan steeds minder gehusseld met Nederlandse woorden en zinnen.

Ouders die werk van de moedertaal willen maken moeten ook de woordenschat van de eigen taal uitbreiden. Dat betekent dat zij tijdens de gesprekken met hun kind over school, hun kind in de eigen taal leren over deze schoolvakken te praten. Vaak blijft de eigen taal hangen op het niveau van sociale redzaamheid. Het praten over school en wat daar geleerd wordt, gebeurt soms in het Nederlands als de ouder het Nederlands voldoende beheerst. Dat is natuurlijk prima, maar meestal verlopen gesprekken over school in de eigen taal. Toen ik een leerling vroeg om haar moeder in het Turks te vertellen over het leven van een gladiator verstond ik de volgende woorden (waar de kruisjes staan verstond ik het niet):

x g l a d i a t o r x
r o m e x h a r n a s s e n x x x x x x x x x x
h a r n a s s e n x x x x x x x x x x x x x x x g e w o n e g e w o n d e x x x x x x x x x x

Deze nieuwe woorden kent het kind blijkbaar niet in haar eigen taal. Ze gebruikt hier de nieuwe woorden die ze op school geleerd heeft. Deze moeder verstond haar dochter wel. Als een ouder geen Nederlands spreekt dan is hier een probleem. Als de moeder haar best niet doet om door te vragen en haar kind te begrijpen dan zullen dit soort gesprekken op den duur niet plaats meer vinden.

In het ergste geval kunnen kind en ouder elkaar helemaal niet meer begrijpen zoals bij een Chinese leerling die aan de telefoon zijn moeder in het Nederlands duidelijk probeerde te maken dat ze zijn zwemkleding moest komen brengen. Hij wist niet hoe hij dit in het Chinees duidelijk moest uitleggen. Dat is erg tragisch. Toch vermoedde ik dat hij dit best kon, maar zich schaamde voor zijn taal. Dit komt voor wanneer er - bijvoorbeeld op school - negatief wordt gereageerd op het gebruik van de niet-Nederlandse moedertaal.

Belangrijke uitgangspunten voor ouderbetrokkenheid voor allochtone ouders

Ouders die het goed voor elkaar krijgen om hun kinderen tweetalig op te voeden geven de volgende tips:

- Ben je zelf tweetalig, zorg dan dat je de discipline opbrengt om in het bijzijn van je jonge kind de twee registers goed te scheiden. Bijvoorbeeld binnen spreken we Turks en buiten spreken we Nederlands met elkaar; of samen spreken we Turks en als de oudere broers thuis komen gaan we over op het Nederlands. Of: aan tafel spreken we uitsluitend Nederlands en als we van tafel zijn spreken we weer de eigen taal.
- Spreek met je kind over school in de eigen taal. Leer ze woorden en begrippen die ze in het Nederlands geleerd hebben ook in hun eigen taal.
- Leer je kinderen liedjes en gedichtjes in de eigen taal en lees voor in de eigen taal als dat mogelijk is.
- Laat zien dat je trots bent op je eigen taal.
- Als een van de ouders geen Nederlands spreekt dan is het scheiden van registers gemakkelijker. Is het gezin bij elkaar dan wordt de taal gesproken die beide ouders spreken. Is de een talige ouder met het kind alleen, dan wordt de moedertaal gesproken.
- Ben je zelf het Nederlands nog aan het leren, dan kan je aan je kind vragen of hij je wilt helpen en/of corrigeren vanaf het zevende jaar.
- Spreek geen Nederlands met je jonge kind als je de taal gebrekkig spreekt.

Deze beheersing van de moedertaal hangt sterk af van het opleidingsniveau van de ouders, maar ook van de etniciteit en de situatie van de ouders. In sommige culturen wordt de interactie met de kinderen beperkt tot het geven van aanwijzingen en opdrachten. Het wordt niet op prijs gesteld als kinderen zich mengen in het gesprek van volwassenen. Het is belangrijk om dit met ouders bespreekbaar te maken. In het geval van de Chinese jongen waarvan de ouders veel aan het werk waren in hun restaurant, is het Chinees door hem voor een groot deel receptief verworven. Hij was vaak in het restaurant aan het spelen en als het werk gedaan was dan werd er onderling veel gepraat met familie en personeel over het werk en over van alles. Thuis waren de ouders te moe om gesprekken met de kinderen te voeren. Deze jongen kwam zelfs op het niveau van sociale redzaamheid woorden te kort. Hij spreekt Nederlands en zijn moeder antwoordt in het Chinees. Zij beheerst het Nederlands op een laag niveau. Gesprekken tussen moeder en zoon zullen steeds moeilijker worden naarmate hij ouder wordt.

Kortom, het is heel belangrijk om ouders bewust te maken van hun rol. Tijdens ouderbijeenkomsten over dit thema praten en ouders laten vertellen over de taalsituaties in het gezin is de **eerste** stap.

In de tweede plaats zijn ouders erg blij om te horen dat hun eigen taal belangrijk is, dat het erg gewaardeerd wordt en goed is als je veel met je kind praat, liedjes zingt en gedichtjes voorleest. Er was een ouder die dacht dat het maar beter was zo min mogelijk met haar peuter te praten in de eigen taal, anders zou ze maar in de war raken met het Nederlands. Ouders vinden het fijn te horen dat ze trots mogen zijn op hun taal en dat zij dat hun kind ook moeten overdragen. Taal bepaalt een groot deel van de identiteit en is het middel tot cultuuroverdracht.

In de **derde** plaats is het natuurlijk van groot belang dat ouders er van alles aan doen om zelf Nederlands te leren en het goede voorbeeld te geven. Een positieve houding naar de Nederlandse samenleving, hoe moeilijk dat ook is, helpt. Dus naar het Nederlandse journaal luisteren en Nederlandse kranten lezen laat zien dat je een deel uitmaakt van de Nederlandse samenleving. Met kleine kinderen samen naar Sesamstraat en naar het jeugdjournaal kijken is ook leuk en belangrijk.

Wat betekent dit voor de onderwijssituatie?

Over het algemeen is er binnen de onderwijssituatie geen enkele aandacht of waardering voor de tweetaligheid van de leerlingen. Op de meeste scholen geldt de regel dat er uitsluitend Nederlands gesproken mag worden, zowel door de ouders als door de kinderen. Dit komt voort uit een positieve intentie. Het is niet gepast om anderen buiten te sluiten en onbeleefd om in het bijzijn van anderen een taal te gebruiken die niet door iedereen verstaan wordt. Bovendien moet er Nederlands gesproken worden om de taal te gebruiken en te oefenen. De Nederlandse taal bindt de verschillende culturen. Dit op zichzelf goede uitgangspunt is in de meeste gevallen doorgeslagen en leidt tot een totale desinteresse en een ontkenning van de andere taal en cultuur. Er zijn scholen waar ouders rondlopen die in volledige stilte hun kind naar school brengen en zwijgend door de gangen lopen omdat zij het Nederlands niet beheersen en het verboden is om in de eigen taal te spreken. Een school zou in haar beleid een gulden middenweg moeten vinden. De taal en cultuur bespreekbaar maken, zowel met de ouders als met de kinderen, is een belangrijk middel om tweetalige kinderen in hun kracht te zetten. De school moet de kinderen leren trots te zijn op hun tweetaligheid en leerkrachten moeten deze tweetaligheid gebruiken om kinderen in de ontwikkeling van hun persoonlijkheid te ondersteunen en verder te helpen. Net als in de thuissituatie moet er op school duidelijkheid zijn over het gebruik van de twee taalregisters die de kinderen beschikbaar hebben. In de kwaliteitskaarten Aandacht voor eigen taal in de klas en Ouders betrekken bij taal/leesonderwijs zijn een aantal werkvormen uitgewerkt die de leerkracht kan gebruiken om de eigen taal van de leerlingen centraal te stellen. Misschien zal het idee om kostbare onderwijstijd aan taalbeschouwing eigen taal te besteden met scepsis worden ontvangen. Toch leert ervaring vanuit de praktijk dat er geen beter middel is om een kind te laten merken dat het totaal geaccepteerd wordt inclusief zijn achtergrond. Zelfvertrouwen groeit omdat hij iets weet of kan wat anderen niet weten of kunnen. Een kind met zelfvertrouwen leert gemakkelijker en is bereid meer te investeren in het leren van het Nederlands.

Colofon

Het artikel Belangrijke aandachtspunten voor ouderbetrokkenheid is ontwikkeld door Betty van Dam, directeur OBS De Taaltuin in Schiedam in opdracht van Projectbureau Kwaliteit van de PO-Raad. De kwaliteitskaart is te vinden in de implementatiekoffer op www.taalpilots.nl. Projectbureau Kwaliteit draagt zorg voor de uitvoering van onderdelen van de Kwaliteitsagenda PO Scholen voor morgen. Dit gebeurt onder verantwoordelijkheid van de PO-Raad (zie ook www.schoolaanzet.nl). Meer informatie: Gea Spaans, secretariaat@schoolaanzet.nl.

PBUA148

© Buiten het downloaden zijn alle rechten op dit product voorbehouden aan:

Postbus 556, 2501 CN Den Haag
e-mail: secretariaat@schoolaanzet.nl
www.schoolaanzet.nl

PAPER